

Relația dintre auditorii și supraveghetorii bancari. Riscurile auditului bancar

Ec. drd. *Mirela-Claudia MIJAC*

Rezumat

Băncile joacă un rol important în economie. Nu există bancă a cărei activitate să nu fie însoțită de risc. Scopul acestei lucrări este de a arăta importanța auditorilor bancari în monitorizarea riscurilor bancare și, de asemenea, de a arăta că activitatea acestora este în conformitate cu supravegherea prudențială în cadrul unei bănci. De asemenea, se prezintă riscul auditului bancar.

Abstract

The banks have an important role in economy. There is any bank without a risky activity. The goal of this paper is to show that the external auditors have an important role to play in monitoring banks' risks, and that they are in compliance with supervisory practice. Also, the risk of bank audit is presented.

Introducere

Intrarea cu drepturi depline în Uniunea Europeană, impune în mod inevitabil, din partea României, armonizarea reglementărilor legale financiar-contabile și bancare cu principiile și normele dreptului contabil practicate de statele membre ale Uniunii Europene. Acțiunea de armonizare la nivel transnațional a fost inițiată, pentru prima dată, prin Directivele a IV-a, a VII-a și a VIII-a ale Uniunii Europene la care a fost conexasă întreaga reformă a sistemului financiar-contabil din România, inclusiv cea privind organizarea profesiei contabile.

Auditul este definit ca o examinare profesională a unor informații în vederea exprimării unei opinii responsabile și independente, prin raportarea acestora la un criteriu (standard).

Conform International Federation of Accountants (IFAC), auditul financiar constituie forma cea mai înaltă de asigurare pe care o poate da un profesionist asupra unei informații, în opoziție cu misiunea de examinare limitată care nu presupune decât o asigurare negativă.

Auditul bancar reprezintă complexul de activități care au ca obiectiv controlul la nivelul diverselor structuri de concepție și execuție ale unei bănci, buna gestiune și păstrare a patrimoniului, cât și corecta aplicare a deciziilor luate.

Serviciile de audit au ca obiectiv examinarea amănunțită a conturilor anuale de natură să-i permită auditorului enunțarea unei opinii referitoare la conținutul și calitatea actului contabil, la nivelul de respectare a legislației financiare în vigoare, a principiilor contabile general acceptate și a procedurilor prevăzute în reglementările contabile.

Băncile joacă un rol central în economie. Ele păstrează economiile populației, oferă mijloace de plată a bunurilor și serviciilor, și finanțează dezvoltarea afacerilor și comerțului. Pentru a îndeplini aceste funcții într-un mod sigur și eficient, băncile trebuie să se bucure de încrederea populației și de a celor cu care acestea fac afaceri. Stabilitatea sistemului bancar, național și internațional trebuie de aceea să fie recunoscută ca o problemă de interes public general. Acest interes public este reflectat în modul în care băncile din toate țările, spre deosebire de cele mai multe dintre societățile comerciale, sunt subiectul controlului solidității lor financiare (în mod obișnuit se referă la un control preventiv) realizat de băncile centrale și alte agenții oficiale. Situațiile financiare ale băncilor sunt, de asemenea, subiectul examinării efectuate de către auditorii externi. Opinia auditorului conferă credibilitate acestor situații și din acest motiv contribuie la promovarea încrederii în sistemul bancar.

La fel cum afacerile din sectorul bancar cresc în complexitate atât pe plan național, cât și internațional, îndatoririle supraveghetorilor bancari, cât și ale auditorilor externi îi solicită din ce în ce mai mult. În multe privințe, supraveghetorii bancari și auditorii externi înfruntă încercări similare și odată cu creșterea rolului lor ei sunt percepuți ca și complementari. Nu numai că există supraveghetori care se bazează într-o măsură mai mare pe rezultatele activității

auditorului, dar ei se îndreaptă din ce în ce mai mult spre profesia de contabil pentru a prelua îndatoriri adiționale care contribuie la o mai bună îndeplinire a responsabilităților lor de supraveghere. În același timp, auditorii, în realizarea funcțiilor lor, caută să obțină de la supraveghetorii bancari informații care pot ajuta la îndeplinirea funcțiilor lor într-un mod mai eficient.

Comitetul Internațional al Practicilor de Audit și Comitetul de Supraveghere de la Basel împărtășesc ideea că un grad mai înalt de comunicare, ar îmbunătăți eficiența auditului și supravegherii bancare în beneficiul ambelor discipline.

Există trei părți care au roluri și responsabilități în conducerea prudentă a afacerilor băncii, și anume: conducerea băncii, auditorul extern al băncii și autoritățile de supraveghere. În diverse țări, rolurile și responsabilitățile fiecărui participant derivă atât din lege, cât și din practică.

Responsabilitatea conducerii băncii

Responsabilitatea primară pentru conducerea afacerilor unei bănci revine Consiliului de Administrație și conducerii numite de către acesta. Această responsabilitate include asigurarea:

- că toți cei însărcinați cu îndatoriri în activitatea bancară sunt competenți din punct de vedere profesional și că există o echipă suficient de experimentată în pozițiile cheie;
- că există sisteme de control adecvate și că ele funcționează;
- că operațiunile băncii sunt conduse cu prudență, incluzând asigurarea că sunt menținute provizioane adecvate pentru pierderi;
- că sunt urmate directivele statutare și reglementatoare, incluzând directivele privind solvabilitatea și lichiditatea; și
- că sunt protejate în mod corespunzător nu doar interesele acționarilor, dar și cele ale depunătorilor și ale altor creditori.

Conducerea este responsabilă pentru întocmirea situațiilor financiare în conformitate cu legislația națională; aceste situații financiare trebuie să ofere „o imagine fidelă” a poziției financiare a băncii și a rezultatelor operațiunilor sale în conformitate cu principiile contabile naționale general acceptate, așa cum se aplică

ele băncilor. Această responsabilitate include asigurarea că auditorul care examinează și raportează asupra acestor situații are toate informațiile necesare ce pot afecta semnificativ situațiile financiare și, ulterior, opinia sa despre acestea. De asemenea, conducerea are responsabilitatea să ofere toate informațiile autorităților de supraveghere, dacă aceste autorități sunt împuternicite prin lege sau regulamente să le obțină. Informațiile oferite autorităților de supraveghere includ în mod normal situațiile financiare care sunt utilizate des de către supraveghetori în aprecierea situației financiare a băncii.

Conducerea este responsabilă pentru stabilirea și operarea eficientă a unei funcții de audit intern într-o bancă, adecvată mărimii și naturii operațiunilor sale. Această funcție constituie o componentă distinctă a controlului intern realizat de o echipă special desemnată din interiorul băncii, cu obiectivul de a determina dacă, printre alte lucruri, controlul intern este bine conceput și aplicat în mod corespunzător.

Aceste responsabilități ale conducerii nu sunt diminuate în nici un fel de existența unui sistem de supraveghere al băncilor de către băncile centrale sau alte agenții oficiale, sau de cererea ca situațiile financiare ale unei bănci să facă subiectul unui audit efectuat de către auditori independenți.

Rolul supraveghetorului activității bancare

Rolul obișnuit al supraveghetorului și unul care este adesea stabilit în statut este de a proteja interesele depunătorilor. În practică acest rol a crescut fiind combinat cu o gamă lărgită de servicii pentru a veghea la soliditatea și stabilitatea sistemului bancar, supravegherea poate fi, de asemenea, subordonată asigurării conformității cu politicile monetare sau a ratelor de schimb. Totuși, un element important îl constituie aspectul preventiv al rolului supraveghetorului.

Puterea supremă pe care se bazează autoritatea majorității supraveghetorilor este aceea de a autoriza sau acorda licența unei entități să desfășoare o activitate în domeniul bancar și de a retrage o asemenea autorizație sau licență. În scopul obținerii calificativului necesar pentru a obține și a păstra o licență de activitate bancară, entitățile trebuie să urmărească anumite cerințe de prudență (de exemplu: indicatori numerici minimi ai gradului de adecvare al capitalului și lichidităților).

Unul dintre pilonii principali ai supravegherii preventive îl reprezintă gradul de adecvare al capitalului. În majoritatea țărilor există reglementări cu privire la capitalul minim necesar pentru înființarea de noi bănci și testele privind gradul de adecvare al capitalului care reprezintă un element obișnuit în desfășurarea supravegherii. Conform metodei agreate de autoritățile supraveghetoare din Comitetul de Supraveghere de la Basel, în majoritatea țărilor gradul de adecvare al capitalului este măsurat prin compararea resurselor unei bănci cu totalul activelor și angajamentelor sale extrabilanțiere, apreciate pentru a reflecta riscul inerent relativ al categoriilor variate de active sau elemente extrabilanțiere. Pentru băncile internaționale importante, membrii Comitetului de Supraveghere de la Basel au fost de acord că trebuie aplicat un standard minim pentru acest indicator de 8%. În România, nivelul minim al acestui indicator este de 12%. De asemenea, capitalul este des utilizat ca un standard de referință pentru a măsura sau a limita riscurile inerente diferitelor tipuri de tranzacții realizate de către bănci.

Băncile sunt expuse unei varietăți de riscuri. Cel mai important dintre acestea, în termenii experienței pierderilor istorice este riscul de credit – riscul ca o persoană care împrumută să nu fie capabilă să ramburseze împrumutul la data cuvenită. Nu este rolul supraveghetorului să conducă politicile de împrumut ale băncilor, dar acesta are interesul să urmărească faptul că băncile au proceduri de revizuire eficiente ale creditelor și că acestea sunt aplicate în mod consecvent. De asemenea, acesta caută să se asigure că riscul de credit este diversificat în mod adecvat, în sensul regulilor pentru limitarea expunerii, fie că este vorba de debitori persoane fizice, sectoare industriale sau comerciale, sau anumite țări. Totodată, supraveghetorii caută să monitorizeze și să limiteze o gamă de alte riscuri bancare cum ar fi lichiditatea și riscurile de finanțare, rata dobânzii și riscul de investiție, riscul de schimb valutar și riscul extrabilanțier. Din ce în ce mai mult, supraveghetorii încearcă să dezvolte sisteme de comensurare care acoperă extinderea expunerii la riscuri specifice. Aceste sisteme formează adesea bazele pentru controalele sau limitările specifice pentru diferite categorii de expuneri.

Una dintre cele mai importante determinante pentru stabilitatea unei bănci, printre cele mai dificile de evaluat, este calitatea activelor sale. De aceea este esențial ca supraveghetorul să fie convins că au fost făcute provizioane adecvate,

de exemplu, în legătură cu creanțele incerte. Deși evaluarea corectă a activelor este responsabilitatea primară a conducerii, adesea este o problemă de raționament profesional și supraveghetorii caută să se convingă că acesta este exercitat în limite adecvate și rezonabile.

Supraveghetorii acordă o importanță deosebită nevoii băncilor de a avea o structură de organizare bine concepută și de a opera cu informații și sisteme de control eficiente față de riscuri.

Creșterea în complexitate a piețelor financiare a creat nevoia ca sistemele de control să fie concepute pentru a satisface nevoile unui număr crescut de noi tipuri de tranzacții. Dezvoltarea sistemelor sofisticate de procesare electronică a datelor în timp real a îmbunătățit major potențialul de control, dar în schimb a adus cu ea riscuri adiționale care apar din posibilitatea de eroare a calculatoarelor sau de fraude prin intermediul acestora.

Supraveghetorii sunt preocupați de asigurarea faptului că echipa managerială are calități adecvate naturii și ariei de aplicabilitate a activităților.

În conformitate cu natura regulilor de supraveghere, metoda de asigurare pe care aceștia o urmează tinde să varieze de la țară la țară. În România, Banca Națională a României, ca autoritate supraveghetoare realizează supravegherea sistemului bancar prin două tehnici principale:

- examinările la fața locului; și
- colectarea și interpretarea rapoartelor obișnuite și a altor date statistice.

Examinarea la fața locului este solicitantă în ce privește resursele de supraveghere și nu se poate aplica decât unei părți mici din activitățile unei instituții, cu excepția cazului unor bănci foarte mici.

Tehnicile de examinare se concentrează asupra calității împrumuturilor acordate și asupra documentației care le susține, precum și asupra gradului de adecvare al controalelor interne stabilite de conducere ca și asupra altor tipuri de expuneri ale băncii controlate.

Examinarea rapoartelor și a datelor statistice este mai puțin costisitoare și cheltuielile sunt împărțite într-un mod mai echitabil între bănci (ale căror sisteme informaționale interne trebuie să fie adaptate pentru furnizarea de date) și autoritatea supraveghetoare (care este responsabilă pentru conceperea rapoartelor și interpretarea datelor). Rapoartele vor furniza în mod normal o clasificare detaliată a componenței bilanțului (incluzând elementele extrabilanțiere) și a contului de profit

și pierdere. Informațiile trebuie să fie în principiu suficiente pentru a da posibilitatea supraveghetorului să-și formeze o viziune asupra expunerii băncii la diverse categorii de risc. Examinarea rapoartelor la intervale regulate permite supraveghetorului să monitorizeze dezvoltarea activității într-o manieră mai oportună decât printr-o inspecție la fața locului. Totuși, rapoartele au unele limitări, cum ar fi:

- sunt în general concepute pentru întregul sistem bancar și pot să nu cuprindă într-un mod adecvat noile tipuri de risc sau activitățile particulare ale unei instituții de credit;
- utilitatea lor în furnizarea unui avertisment în timp util pentru supraveghetor depinde de calitatea sistemului informațional intern propriu al băncilor și de acuratețea cu care sunt realizate rapoartele; și
- chiar în cazul existenței de date detaliate și credibile, este necesar un raționament profesional experimentat pentru interpretarea rezultatelor.

Rolul auditorului extern al băncii

Obiectivul primar al auditului unei bănci de către un auditor extern este acela de a da posibilitatea auditorului să-și exprime o opinie asupra faptului că situațiile financiare publicate ale băncii oferă o „imagine fidelă” a poziției financiare a băncii și a rezultatelor operațiunilor sale pe perioadă pe care sunt întocmite astfel de situații. Raportul auditorului este adresat în mod normal acționarilor, dar este folosit de multe alte părți cum ar fi depunători, creditori și supraveghetori. Totuși, utilizatorul nu trebuie să interpreteze opinia auditorului ca o asigurare a viabilității viitoare a băncii sau o opinie în legătură cu eficiența cu care conducerea a condus activitățile băncii, deoarece acestea nu sunt obiectivele unui audit.

Pentru a-și forma o opinie asupra situațiilor financiare, auditorul caută să obțină certificări rezonabile privind credibilitatea și suficiența informațiilor conținute în înregistrările contabile de bază și în alte surse de date, ca bază pentru întocmirea situațiilor financiare și, de asemenea, privind comunicarea adecvată a informațiilor relevante în situațiile financiare.

Un aspect de interes particular pentru auditor este obținerea asigurării că banca a urmat politici contabile adecvate și că acestea au fost angajate în mod corespunzător. Situațiile financiare ale băncilor sunt întocmite în contextul cerințelor legale și de reglementare ce prevalează în diverse țări, politicile contabile fiind influențate de astfel de reglementări.

Atunci când auditorul descoperă o eroare semnificativă cu referire la situațiile financiare, incluzând și folosirea unor politici contabile inadecvate, o evaluare a unui activ cu care nu este de acord sau un eșec în prezentarea informațiilor esențiale, el cere ca situațiile financiare să fie ajustate pentru a corecta greșeala. Dacă conducerea refuză să facă corectarea, auditorul emite o opinie calificată (cu rezerve) sau una contrară asupra situațiilor financiare. Un asemenea raport are un impact negativ asupra credibilității și chiar asupra stabilității băncii, și, de aceea, în mod obișnuit conducerea face ce este necesar pentru a evita acest lucru.

Relația dintre supraveghetor și auditor

În multe privințe supraveghetorul și auditorul au preocupări complementare privind aceleași probleme, deși focalizarea problemelor lor poate fi diferită. Astfel:

- supraveghetorul este, în primul rând, preocupat de stabilitatea băncii, în scopul de a proteja interesele depunătorilor. De aceea, el monitorizează viabilitatea sa prezentă și viitoare, și folosește situațiile financiare pentru a evalua activitățile de dezvoltare ale băncii. Pe de altă parte, auditorul este preocupat, în primul rând, de raportarea asupra poziției financiare a băncii și de rezultatele operațiunilor sale. În efectuarea acestui lucru, el consideră, de asemenea, viabilitatea continuă a băncii pentru a susține „principiul continuității activității” pe baza căruia sunt întocmite situațiile financiare;
- supraveghetorul este preocupat de menținerea unui sistem solid de control intern ca bază pentru o conducere sigură și prudentă a afacerilor băncii. În majoritatea situațiilor, auditorul este preocupat de evaluarea controlului intern pentru a determina gradul de siguranță pe care îl poate pune un sistem în planificarea și efectuarea activității sale;

- supraveghetorul este preocupat de existența unui sistem contabil adecvat ca o bază pentru obținerea de informații credibile pentru comensurarea și controlul riscului. Auditorul este preocupat de a obține asigurarea că înregistrările contabile după care sunt întocmite situațiile financiare au fost menținute în mod corespunzător.

Cu toate acestea, există multe domenii în care activitatea supraveghetorului și a auditorului pot fi folositoare una celeilalte. Scrisorile către conducerea băncii și rapoartele pe larg propuse de către auditori pot furniza supraveghetorilor diverse aspecte de valoare ale operațiunilor băncii. Este o practică în multe țări ca aceste rapoarte să fie puse la dispoziția supraveghetorilor.

În mod similar, auditorul poate obține o cunoaștere utilă din informațiile de la autoritatea de supraveghere. Atunci când are loc o inspecție de supraveghere sau o discuție cu conducerea, concluziile care se conturează în urma inspecției sau discuției sunt de obicei comunicate băncii. Aceste comunicări pot fi folositoare pentru auditori în măsura în care ele furnizează o evaluare independentă în domenii importante, cum ar fi gradul de adecvare al provizioanelor pentru creanțe incerte și concentrarea atenției asupra domeniilor specifice de preocupare ale supraveghetorilor. Autoritățile supraveghetoare pot, de asemenea, dezvolta anumiți indicatori prudențiali neoficiali sau instrucțiuni care sunt puse la dispoziția băncilor și care pot fi de ajutor în efectuarea revizuirilor analitice.

Atunci când comunică cu conducerea atât supraveghetorii, cât și auditorii trebuie să fie conștienți de beneficiile care pot decurge pentru fiecare din ei, din cunoașterea aspectelor conținute în astfel de comunicări. De aceea este avantajos ca comunicările de această natură să fie făcute în scris, astfel încât ele să facă parte din înregistrările băncii la care cealaltă parte să aibă acces.

Atât autoritățile de supraveghere, cât și profesia de contabil sunt preocupate de asigurarea unei uniformități între diferite bănci în ceea ce privește aplicarea politicilor contabile adecvate. Autoritățile de supraveghere exercită adesea o influență mai convingătoare asupra băncilor pentru aplicarea politicilor uniforme datorită puterii de reglementare, în timp ce auditorii urmăresc doar aplicarea lor curentă. Un dialog continuu între autoritățile de supraveghere și profesia de contabil poate contribui semnificativ la armonizarea standardelor contabile la nivel național.

Riscurile auditului în sistemul bancar românesc

Ca orice activitate economică, auditul este însoțit în permanență de risc. Riscul de audit este riscul ca auditorul să exprime o opinie de audit incorectă atunci când există erori semnificative în situațiile financiare. Riscul de audit cuprinde trei componente: riscul inerent, riscul de control și riscul de nedetectare.

Riscul inerent reprezintă posibilitatea ca soldul unui cont sau o categorie de tranzacții să comporte erori ce pot fi semnificative, fie că sunt considerate în mod individual, fie cumulate cu erori din alte solduri sau categorii de tranzacții, presupunând că nu a existat un sistem de control intern.

Riscul de control reprezintă riscul ca o eroare apărută în soldul unui cont sau într-o categorie de tranzacții, și care poate fi semnificativă, fie în cazul în care este izolată, fie dacă este cumulată cu erori în alte solduri sau categorii să nu fie prevenită, detectată sau corectată la timp prin intermediul sistemului contabil și de control intern.

Riscul de nedetectare este riscul ca procedurile fundamentale de control utilizate de auditori să nu detecteze o eroare existentă într-un sold sau o categorie de tranzacții, eroare ce poate fi semnificativă, indiferent dacă este considerată în mod individual sau dacă este cumulată cu erori din alte solduri sau categorii de tranzacții.

Alt risc ce poate afecta activitatea de audit este:

Riscul de eșantionare, acesta apare din posibilitatea ca aceea concluzie a auditului, ce este bazată pe un eșantion, să difere de concluzia la care s-ar fi ajuns dacă întreaga populație ar fi fost supusă aceleiași proceduri de audit.

Riscul de eșantionare apare datorită faptului că, de exemplu, majoritatea probelor de audit sunt, mai degrabă, cuprinzătoare decât concludente, auditorul poate utiliza proceduri neadecvate sau poate interpreta eronat probele și, prin urmare, nu recunoaște o eroare.

În conformitate cu Standardele de Audit, un audit este proiectat să ofere o asigurare rezonabilă că situațiile financiare luate ca un întreg nu sunt eronate în mod semnificativ.

Totuși, există limitări inerente în procesul de audit, care afectează abilitatea auditorului de a detecta erori semnificative. Aceste limitări sunt cauzate de factori

ca: utilizarea testelor; limitări inerente ale oricăror sisteme de contabilitate și de control intern (de exemplu, posibilitatea existenței de înțelegeri secrete) etc.

În procesul de planificare și efectuare a procedurilor de audit, precum și în cel de evaluare și raportare a rezultatelor auditării, auditorul trebuie să ia în considerare riscul apariției unor declarații eronate semnificative în situațiile financiare, ca rezultat al unor fraude (de exemplu, manipularea, falsificarea sau modificarea înregistrărilor sau a documentelor; alocarea necorespunzătoare a activelor; aplicarea greșită a politicilor contabile etc.) sau erori (de exemplu, greșeli matematice sau contabile în cadrul înregistrărilor aferente și al datelor contabile).

Responsabilitatea pentru prevenirea și detectarea fraudelor și erorilor aparține conducerii băncii, prin intermediul implementării și operării continue a unor sisteme adecvate de contabilitate și de control intern. Astfel de sisteme reduc, dar nu elimină posibilitatea apariției de fraude și erori. Auditorul nu este și nu poate fi făcut responsabil pentru prevenirea fraudelor și erorilor. Totuși, faptul că anual se procedează la auditare poate acționa ca un mod de prevenire/descurajare a acestora.

În procesul de planificare a auditului, evaluatorul trebuie să evalueze riscul apariției de declarații eronate semnificative în situațiile financiare cauzate de fraude și erori, și trebuie să solicite conducerii informații referitoare la orice fraudă sau eroare semnificativă care a fost descoperită.

Pe baza evaluării riscului, auditorul trebuie să elaboreze proceduri de audit pentru a obține asigurarea rezonabilă a faptului că sunt detectate informațiile eronate, cauzate de fraude și erori semnificative, pentru situațiile financiare în ansamblul lor.

Auditul este supus riscului inevitabil ca unele declarații eronate semnificative din situațiile financiare să nu fie detectate, chiar dacă auditul este planificat și realizat corespunzător, în concordanță cu Standardele de Audit.

Riscul de a nu detecta o înregistrare eronată semnificativă cauzată de fraude este mai mare decât riscul de a nu detecta o înregistrare eronată semnificativă cauzată de erori, datorită faptului că fraudele, de obicei implică acțiuni ce au ca scop acoperirea acestora, cum ar fi asocierea pentru săvârșirea fraudelor, falsurilor, neînregistrarea deliberată a tranzacțiilor sau o declarație incorectă dată auditorului.

Deși existența unor sisteme eficiente de contabilitate și control intern reduce probabilitatea înregistrărilor eronate în cadrul situațiilor financiare, cauzate de fraude și erori, va exista întotdeauna un anumit risc de nefuncționare, conform parametrilor stabiliți a sistemului de control intern.

Pentru cunoașterea mersului unei bănci, auditorul trebuie să înțeleagă mediul legislativ și economic dominant pentru fiecare dintre țările în care banca își desfășoară activitatea și condițiile de piață existente în fiecare dintre sectoarele în care operează banca.

În mod similar, auditorul va trebui să ajungă să cunoască și să continue să-și însușească cunoștințe despre produsele și serviciile pe care le oferă banca. În acest sens, auditorul trebuie să fie conștient de multiplele variații ale depozitelor, împrumuturilor și serviciilor de trezorerie care sunt oferite, și pe care băncile continuă să le îmbunătățească pentru a veni în întâmpinarea cerințelor pieței. Pentru aceasta auditorii trebuie să înțeleagă natura serviciilor furnizate prin instrumente ca acreditive, scrisori de acceptare, rata dobânzii viitoare, contracte forward și swap, și alte instrumente similare în vederea înțelegerii riscurilor inerente, și a implicațiilor contabile ale acestora.

Există o serie de riscuri legate de activitățile bancare care, deși nu sunt specifice doar sectorului bancar, sunt suficient de importante pentru a da o imagine despre activitatea bancară. Înțelegerea naturii acestor riscuri este esențială în procesul de planificare al auditului, prin faptul că îl ajută pe auditor să evalueze riscul inerent asociat cu diferite aspecte ale operațiunilor bancare și înlesnește determinarea gradului de încredere în controlul intern, precum și natura, durata și mărimea procedurilor de audit.

În linii mari, riscurile asociate activității bancare pot fi grupate în două categorii:

- **Riscuri legate de produs și serviciu**

Cel mai important risc de produs și serviciu într-o bancă este, de obicei, riscul de credit, adică riscul că un client sau corespondent al acestuia nu-și va onora integral obligațiile, fie la scadența, fie ulterior. Riscul de credit mai include și:

- └ *Riscul de țară sau de transfer* – riscul ca și clienții străini, și corespondenții acestora să nu-și îndeplinească obligațiile ca urmare a factorilor economici, politici și sociali din această țară și datorită unor factori externi țării în cauză.

- └ *Riscul de înlocuire* – riscul unui client sau corespondent al acestuia de a eșua în a respecta termenii unui contract. Acest eșec dă naștere la necesitatea înlocuirii tranzacției în cauză cu o alta la prețul curent al pieței. Rezultatul poate genera o pierdere pentru bancă egală cu diferența dintre prețul contractului și prețul curent al pieței;
- └ *Riscul de rambursare* – riscul ca una din părțile tranzacției să fie încheiată fără primirea nici unei sume de la client sau corespondent al acestuia. Rezultatul se concretizează într-o pierdere pentru bancă a întregii sume împrumutate.

În ce privește riscul de credit, băncile dispun de sisteme și proceduri complexe și detaliate referitoare la diversele aspecte ale funcției creditului, inclusiv la acele activități legate de:

- acordarea și plata creditului;
- monitorizarea creditului;
- colectarea creditului; și
- revizuirea și evaluarea periodică a acestuia.

O mare parte din efortul auditorului este dedicat evaluării riscului de credit și, în acest sens, acesta trebuie să fie conștient de faptul că riscul de credit va afecta și alte active decât împrumuturile, cum ar fi investițiile și soldurile la alte bănci, precum și angajamentele extrabilanțiere.

Alte riscuri legate de produse și servicii includ:

- *Riscul legat de rata dobânzii* – riscul de pierdere ivit din inconstanța veniturilor determinate de modificările viitoare ale ratelor dobânzii.

Conține două elemente:

- a) riscul de venit - riscul pierderii din nesincronizarea perfectă a modificării ratelor la care se acordă și se contractează împrumuturile; și
 - b) riscul de investiție - riscul de pierdere din schimbarea valorii hârtiilor de valoare cu venituri fixe ca rezultat al modificărilor ratelor dobânzii.
- *Riscul de lichiditate* – riscul de pierdere rezultat din posibilitatea ca o bancă să nu aibă suficiente fonduri pentru a-și onora obligațiile.
 - *Riscul valutar* – riscul pierderii din modificările ratelor de schimb aplicate activelor, pasivelor, drepturilor și obligațiilor în valută,

- *Riscul de piață* – riscul pierderii din variațiile în evaluarea pe piață a investițiilor;
- *Riscul fiduciar* – riscul pierderii datorat unor factori de genul eșecului în menținerea siguranței custodiei sau neglijenței în managementul activelor realizat în numele unei alte părți.

Riscul bancar de produs sau serviciu crește odată cu gradul de concentrare al expunerii unei bănci pe un singur client, industrie, arie geografică sau țară.

- **Riscuri de operare**

Riscurile de operare apar, în primul rând, din:

- Nevoia derulării unui număr mare de tranzacții într-o perioadă scurtă de timp. Această necesitate poate fi, aproape fără excepție, satisfăcută prin utilizarea pe scară largă a sistemului de control, atrăgând după sine riscuri din:
 - insuccesul procesării tranzacțiilor executate în timp util, având ca urmări imposibilitatea primirii sau efectuării de plăți pentru acele tranzacții;
 - eroare la scară largă ivită dintr-o lipsă a funcționării controlului intern;
 - pierderea de date dintr-o cădere a sistemului informatic;
 - alterarea datelor datorită unei intervenții neautorizate în sistem; și
 - expunerea la riscurile de piață datorită lipsei informațiilor financiare și la zi.
- Necesitatea folosirii sistemelor de transfer electronic al banilor pentru a transfera proprietatea asupra unui volum mare de bani, cu riscul aferent, acela al expunerii la pierderi din plăți greșit efectuate datorită fraudei sau erorii.
- Derularea operațiunilor într-un număr mare de locații, având ca urmare o dispersare geografică a procesării și controlului intern al tranzacțiilor.
- Necesitatea monitorizării și rezolvării expunerilor importante care pot apărea pe perioade scurte de timp. Procesul derulării tranzacțiilor poate da naștere la apariția creanțelor și datoriilor pe parcursul unei zile, majoritatea fiind rezolvate până la sfârșitul zilei. De obicei, acest risc este denumit risc de plată din ziua în curs.
- Administrarea unui volum mare de tranzacții cu elemente monetare, incluzând numerarul, instrumentele negociabile și soldurile

transferabile ale clienților, cu riscul care rezultă din furtul și fraudă comise de angajați sau alte părți.

- Utilizarea unor rate înalte de îndatorare (de exemplu, o rată înaltă a îndatorării din capitalul propriu), care au ca rezultat o expunere la:
 - riscul unei deprecieri importante a resurselor de capital ca urmare a unui procent relativ scăzut de pierdere din valoarea activului; și
 - riscul de a nu putea obține fondurile necesare menținerii operațiunilor la un nivel al costurilor satisfăcător datorită pierderii încrederii celor care constituie depozite la bancă;
 - volatilitatea și complexitatea inerentă a mediului în care își desfășoară activitatea băncile, care dau naștere la riscul adoptării unor strategii neadecvate de către conducere, legate de probleme de genul introducerii de noi produse sau servicii bancare.

Necesitatea respectării legilor și reglementărilor în vigoare. Nerespectarea acestora poate duce la apariția riscului de expunere la sancțiuni, cum ar fi penalizări sau restricționarea operațiunilor.

Concluzii

Tot mai multe țări de pe glob trec la standardele internaționale de raportare financiară. Până în anul 2005, Uniunea Europeană va solicita tuturor companiilor înregistrate în spațiul comunitar să întocmească situațiile contabile folosind Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS). Acest lucru va afecta peste 7000 de organizații.

Există foarte multe exemple de companii care pretind conformarea cu IFRS fără ca situațiile lor financiare să reflecte respectarea lor. Acest lucru nu numai că generează erori și confuzii pentru cei care folosesc rapoartele financiare, dar, în absența monitorizării și sancțiunii, subminează credibilitatea conformării raportate.

Deoarece României i se va solicita conformarea la IFRS până la momentul aderării la Uniunea Europeană, auditorii români trebuie să înțeleagă care sunt implicațiile exprimării opiniilor lor de audit.

Cerințele de dezvoltare și modernizare ale sistemului bancar autohton presupun alinierea acestuia la exigențele și standardele în materie existente atât în spațiul european, cât și pe plan internațional.

Pentru armonizarea reglementărilor Băncii Naționale a României, având atribuții de reglementare, autorizare și supraveghere bancară, cu Standardele Internaționale de Audit, Banca Națională a României a emis o serie de reglementări, cele mai importante fiind: Ordinul guvernatorului Băncii Naționale a României nr. 2/ 2003 privind aprobarea Modelelor situațiilor financiare periodice și a normelor metodologice privind întocmirea și utilizarea acestora pentru instituțiile de credit care aplică Reglementările contabile armonizate cu Directiva Comunității Economice Europene nr. 86/635/CE și cu Standardele Internaționale de Contabilitate aplicabile instituțiilor de credit, aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor publice și al guvernatorului Băncii Naționale a României nr. 1.982/5/2001 și Normele Băncii Naționale a României nr. 17/ 2003 privind organizarea și controlul intern al activității instituțiilor de credit și administrarea riscurilor semnificative, precum și organizarea și desfășurarea activității de audit intern a instituțiilor de credit.

Conform Normelor Băncii Naționale a României nr. 17/ 2003 obiectivul auditului intern îl reprezintă îmbunătățirea activității instituțiilor de credit.

Instituțiile de credit trebuie să monitorizeze permanent eficacitatea sistemului de control intern, cu luarea în considerare a modificărilor intervenite în condițiile interne și externe de desfășurare a activității. Totodată instituțiile de credit trebuie să asigure un rol important auditului intern în procesul de monitorizare a sistemului de control intern.

Monitorizarea eficacității sistemului de control intern trebuie să facă parte din activitățile zilnice ale instituțiilor de credit și trebuie să includă și evaluări separate ale sistemului de control în general.

Evaluările separate, periodice, ale sistemului de control intern vor fi efectuate atât de personalul responsabil pentru fiecare compartiment și sediu secundar (autoevaluare), cât și de auditul intern.

Importanța auditului financiar bancar este dată și de faptul că utilizatorii situațiilor financiare, de exemplu acționarii, bancherii, creditorii, autoritățile guvernamentale și publicul trebuie să aibă încredere ca imaginea instituției de credit așa cum este prezentată de conducerea acesteia nu induce în eroare. De aceea, legislația în vigoare cere ca directorii să obțină o a doua opinie de la un expert din exteriorul entității, auditorul. Acesta este independent de conducerea băncii și nu este reprezentantul vreunui interes de grup. Situațiile financiare sunt credibile datorită experienței, pregătirii, integrității, exercitării raționamentelor profesionale și foarte important, datorită independenței auditorului.

În ultimii ani s-a putut observa adaptarea legislației românești la realitatea economică europeană și internațională, prin adoptarea de către aceasta a legislației internaționale privitoare la auditul financiar-bancar.

Rolul sistemului bancar în viața economică românească este important și în ultimii ani s-a observat o „însănătoșire” a sistemului bancar, în sensul că nu au mai avut loc falimente bancare, (cum au fost falimente Băncii Columna, Credit Bank, BTR etc. care au slăbit încrederea populației și a organismelor financiar-monetare internaționale în sistemul bancar românesc).

Băncile românești au o capacitate destul de bună de a face față riscurilor de piață și de credit, mai ales pentru că portofoliul lor de credite, deși în creștere rapidă, este relativ mic, potrivit unui raport de evaluare a stabilității sistemului financiar românesc publicat de Fondul Monetar Internațional. La nivelul sistemului riscurile de contagiune sunt considerate limitate ca urmare a segmentării pieței interbancare și a interacțiunii limitate cu piața de capital.

Cu toate că în ultimii ani s-a observat o stabilizare a sistemului bancar românesc (fapt demonstrat și de creșterea ratingurilor acordate de agențiile internaționale de rating sistemului bancar românesc și băncilor din România), pentru a se păstra încrederea în sistemul bancar auditul bancar are un rol extrem de important datorită opiniei pe care auditorul bancar o formulează ca urmare a auditării situațiilor financiare a unei bănci.

Bibliografie

- 1 RUSOVICI, AL.
COJOC, F.
RUSU, GHE. *Audit financiar, servicii conexe și de consultanță în băncile comerciale*, București, Editura Monitorul Financiar, 2001
- 2 STOIAN, A. *Audit financiar-contabil*, București, Editura Economică, 2001
- 3 Banca Națională a României *Legea bancară nr. 58/1998, cu modificările și completările ulterioare*
- 4 Banca Națională a României *Normele Banca Națională a României nr. 8/2002 privind elaborarea situațiilor financiare consolidate de către instituțiile financiare de credit*

5	Banca Națională a României	<i>Normele Băncii Naționale a României nr. 8/1999 privind limitarea riscului de credit al băncilor, cu modificările și completările ulterioare</i>
6	Banca Națională a României	<i>Normele Banca Națională a României nr. 3/1999 privind autorizarea băncilor, cu modificările și completările ulterioare.</i>
7	Banca Națională a României	<i>Normele Banca Națională a României nr. 17/2003 privind organizarea și controlul intern al activității instituțiilor de credit și administrarea riscurilor semnificative, precum și organizarea și desfășurarea activității de audit intern a instituțiilor de credit</i>
8	Banca Națională a României	<i>Ordinul guvernatorului Băncii Naționale a României nr. 2/2003 privind aprobarea Modelelor situațiilor financiare periodice și a normelor metodologice privind întocmirea și utilizarea acestora pentru instituțiile de credit care aplica Reglementările contabile armonizate cu Directiva Comunității Economice Europene nr. 86/635/CE și cu Standardele Internaționale de Contabilitate aplicabile instituțiilor de credit, aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor publice și al guvernatorului Băncii Naționale a României nr. 1.982/5/2001</i>
9	Camera Auditorilor din România	<i>Audit financiar 2000 → Standarde → Codul privind conduita etică și profesională, București, Editura Economică, 2000</i>
10	***	<i>Directiva a II-a a Comunității Economice Europene nr. 89/ 646 CEE</i>
11	***	<i>Directiva I a Comunității Economice Europene nr. 77/ 780 CEE</i>
12	International Accounting Standard Committee 1988	<i>I.A.S.C. London, 1998</i>
13	***	<i>Ordonanța de Urgență a Guvernului României nr. 75/1999 privind activitatea de Audit Financiar aprobată și modificată de Legea nr. 133/2002</i>

- 14 *** *Ordonanța de Urgență a Guvernului României nr. 67/2002 pentru modificarea și completarea Ordonanței de Urgență a Guvernului României nr. 75/ 1999 privind activitatea de Audit Financiar aprobată și modificată de Legea nr. 133/ 2002*
- 15 *** *Ordonanța Guvernului Romaniei nr. 119/1999 privind Auditul Intern și Controlul Financiar Preventiv*
- 16 NICOLAE, T. *Contabilitate și Audit Financiar*, Editura Ex Ponto, 2001
- 17 DEDU, V. *Gestiune și Audit Bancar*, Editura pentru Științe Naționale, 2001